

La Femosa

ARTESA DE LLEIDA, novembre-desembre de 2002

núm. 201

Agrupació Cultural
La Femosa

Dissabte 9 i diumenge 10
de novembre de 2002

Exposició de:
PREMSA EN CATALÀ

Muntatge de Joan Martínez

Amb motiu de la publicació del número 200
de la revista LA FEMOSA

Amb la col·laboració de :
l'AJUNTAMENT D'ARTESA
DE LLEIDA

Revista d'opinió i informació local

Consell de redacció

Felip Domènech i Costafreda
Josep Gallart i Fernández
Francesc Gallart i Fernández
Lluís Gil i Fontanet
Ricard Pons i Pico
Maria Serra i Domènech
Ramon Serra i Batlle
Eulàlia Solà i Miró

Col·laboradors

Cèlia Argilès i Andrés
Alba Bosch
Miquel Carrera
Joan Cassola
Adolf Costafreda i Castillo
Magda Domènech Costafreda
Neus Falcó i Manonelles
Felip Gallart i Fernández
Jaume Liarte i Montserrat
Jordi Mir i Porta
Ramon V. Moreno Jiménez
Miquel Àngel Navarro i Solé
Jordi Niubó i Nosas
Antoni Ribera
Ramon Serra i Batlle
Carme Sirvent i Garcia
Eulàlia Solà i Miró
Ramon Solé i Urgellès

Fotògraf

Ramon Serra i Batlle

Pancarta
anunciadora de
l'exposició de
premsa en
català

Els articles que apareixen a les
planes de La Femosa reflecteixen
únicament l'opinió de llurs signants.

2a. època.
Dipòsit Legal:
L-264-1981.

Índex

El Reportatge	4
<i>Ramon Serra</i>	
Pòrtic	5
Actualitat Artesenca	6
<i>Cèlia Argilès</i>	
Imatges de l'Actualitat Artesenca	8
<i>Ramon Serra</i>	
La Cuina d'abans	12
<i>Adolf Costafreda</i>	
Els Cinquantons	13
<i>Magda Domènech</i>	
La Femosa 200	14
<i>Adolf Costafreda</i>	
Mots encreuats	16
<i>M.A. Navarro</i>	
La Sònia i l'institut	17
<i>Alba Bosch</i>	
Cinquanta anys de Sacerdoci	18
<i>Ramon V. Moreno</i>	
Els treballs d'un pagès d'Artesa	20
<i>Felip Gallart i Josep Gallart</i>	
Restauració de dues escultures	22
<i>Ramon Solé Urgellès</i>	
La salut de cada dia	24
<i>Carme Sirvent</i>	
Els àngels dels drets	25
<i>Felip II</i>	
Sol·lilòquis al campanar	26
<i>Miquel Carrera</i>	
Galícia: un punt negre...	27
<i>Alternativa Ecologista d'Artesa</i>	

EL REPORTATGE

Actes commemoratius del núm 200 de *La Femosa*

Exposició de premsa en català

Conferència d'en Joan Matínez

Un cop publicat el número 200 de la nostra revista ens cal reemprendre novament el trajecte, el nostre compromís de servei al poble i la cultura d'Artesa de Lleida, tal com s'anunciava a la darrera portada. No podem amagar la nostra satisfacció per tota la feina desenvolupada al llarg i ample d'aquests anys en què hem anat plasmant el batec vital del nostre poble. No podem amagar la nostra satisfacció per la qualitat que pensem que hi ha en el número 200. Escrits com el del Francesc Pané i el del Josep Borrell són balsàmics, ens ajuden a carregar piles i a continuar endavant, ens ajuden a pensar i a sentir que allò que fem té algun sentit dintre i fora del nostre poble. I no només per venir d'on vénen: dos acreditadíssims escriptors de la nostra literatura i, alhora, bons coneixedors de la nostra trajectòria, sinó també perquè la seva mirada ens aporta la lucidesa de qui ens mira des de fora, amb afecte sí, però des de fora al cap i a la fi i això els dóna una profunda credibilitat.

Faríem mal fet, però, si ara ens adormíssim en els llorers de l'autocomplaença. Som conscients de les nostres limitacions: una revista local sempre curta de col·laboradors, dels alts i baixos que hi ha en tots i cadascun dels exemplars que hem publicat. Som conscients que compartim també aquesta inconstància, aquesta mandra, tan pròpia dels artesencs, com lamentava un dels nostres col·laboradors al seu escrit, que ens impedeix de sortir de l'anonimat, de projectar-nos enfora del poble i de llançar-nos amb entusiasme a recolzar qualsevol iniciativa nascuda entre nosaltres. Pensem que la presentació del número 200 va tenir un impacte ben pobre entre la premsa lleidatana i també entre els nostres receptors naturals, els artesencs, perquè -cal dir-ho- ben pocs d'ells van acudir a la presentació de la revista. Però no n'hi hauria 200 si abans no hi haguessin hagut els corresponents 199 números, amb tots els defectes, limitacions i mancances que es vulgui. Perquè amb 200 números a l'espatlla bé podem començar a pensar que hem fet bona la dita que diu que *feina feta no fa destorb*, malgrat la mandra, malgrat la inconstància, malgrat totes les nostres limitacions, però també malgrat, moltes vegades, la ingrata incomprensió.

ACTUALITAT

Cèlia Argilés

ARTESENCA

FESTA DEL CORRE-NENS 2002 (19/20-10-02)

Per segon any consecutiu l'Associació de Mares i Pares d'Alumnes del col·legi públic "els Til·lers", va organitzar el corre-nens, que consisteix en una intensa programació d'un cap de setmana d'activitats adreçades als infants.

Les activitats van ser les següents:

Dissabte dia 19

- **Al matí:** Taller de circ
- **A la tarda:** Espectacle de carrer amb Keaton & Keaton, dansa malabars. Actuació, a la Sala de la Llar del Poble, de MARCEL GROS, amb l'espectacle LLUNÀTIC.

Diumenge dia 20

- **Al matí:** Taller de Festa.
- **A la tarda:** Espectacle de carrer amb LELOOP amb l'espectacle BUENITOS. Actuació, a la Sala de la Llar del Poble, del grup còmic- infantil DE PARRANDA, que va posar en escena l'espectacle BANQUET D'HISTÒRIES.

HOMENATGE A MOSÈN TORRELLES (27-10-02)

El dia 27 d'octubre, va tenir lloc la celebració dels actes que, el Consell Parroquial i l'Ajuntament, van dur a terme per tal de commemorar els 50 anys d'exercici en la tasca sacerdotal de mossèn Joan Torrelles i Rotellà.

Els actes organitzats van estar els següents: A les 11 del matí, a l'església parroquial, es va inaugurar les pintures de la capella de Sant Antoni de Pàdua, realitzades per la pintora artesenca Isabel París i Puig, acte que va estar presentat per Gina Raymat. Acte seguit es va inaugurar les obres de restauració de la façana de l'església i de les imatges restaurades de

l'Assumpta i Sant Miquel Arcàngel que presideixen la façana principal del temple, on la presentació va anar a càrrec de Josep Gallart

A 2/4 d'1, es va fer Missa concelebrada pel Vicari General de Lleida.

A la 1 del migdia ballada de sardanes a càrrec dels nens i nenes del col·legi públic Els Til·lers. A les 2 del migdia, dinar de germanor a la Sala de la Llar del Poble, on es van aplegar 160 persones, entre els artesencs i artesenesques i familiars del mossèn, i on durant el seu decurs es va fer lliurament de diferents regals en record d'aquesta diada i dels 50 anys d'exercici sacerdotal al mossèn.

L'acte, va finalitzar a les 5 de la tarda, amb un concert a l'església a càrrec de l'orquestra de Cambra Adagio, sota la direcció de Gerard Bellmunt, i amb la col·laboració de la Coral La Primavera Artesenca, dirigida per Robert Solé.

CASTANYOT 2002 (31-10-02)

Ja fa un grapat d'anys, que el jovent del nostre poble, té la sana costum de celebrar de manera conjunta la festa de la Castanyada, i de fer-ho al poble mateix.

El sopar, enguany, fins i tot cuinat per la mateixa Junta de l'AJALL, Associació de Joves d'Artesa de Lleida, va ser tot un èxit, tant en qualitat com en quantitat.

Després d'un bon sopar res millor que una mica de ballaruga, per moure el cos, passar-s'ho bé i pair el menjar. Aquest cop la nota musical la va posar el grup LOS HABITUALES, i per a rematar la festa, música amb còmpact a càrrec de SO MOBIL i el disjoquey Dani López (tots 2 artesencs).

Els comentaris de la festa van ser força satisfactoris i positius, és, per tant, una festa amb empenta que cal continuar.

EXPOSICIÓ DE BOLETS (2/3-10-02)

Pels amants del món de la micologia, durant aquest cap de setmana han tingut la possibilitat de poder conèixer i veure diferents varietats de bolets. Fins i tot, el dissabte a les 6 del matí es va organitzar una sortida per anar a buscar-ne, i per la tarda es va acabar de muntar l'exposició a la Sala d'exposicions del Casal Parroquial. Aquesta exposició va ser organitzada per l'Ajuntament amb la col·laboració de l'Institut d'Estudis Ilerdencs.

INICI DE LES OBRES DELS CARRERS DEL SOLSONÈS I JACINT VERDAGUER

A finals d'octubre i primers de novembre s'han iniciat les obres d'urbanització de dos carrers del nostre municipi. El carrer del Solsonès i annexos que obrirà la nova zona de construcció d'habitatges d'Artesa, situada dins el Pla Parcial SAUR-3, i el carrer de Jacint Verdguer, que afronta amb les noves aules de les escoles públiques.

Si bé el carrer Solsonès quedarà completament urbanitzat i amb tots els serveis, no passarà el mateix amb el carrer de Jacint Verdguer, ja que aquest quedarà sense pavimentar ja que aquest carrer afronta en una part considerable amb una zona reservada per a convertir-se en urbana, però que encara resta pendent del seu desenvolupament.

CURS TAST DE VINS: NIVELL 3

Durant els dissabtes del 9 al 30 de novembre, de 5 a 2/4 de 9 del vespre, ha tingut lloc al local social de La Femosa el curs: Tast de vins: nivell 3 impartit, com sempre, per l'expert cuiner i gourmet Alejandro Dibasson Manelli al que han assistit 19 persones.

Vist l'èxit del curs, cal felicitar els organitzadors per l'encert de la seva programació ja que complementa els realitzats en ocasions anteriors.

LA FEMOSA ARRIBA ALS 200 (9/10-10-02)

Dues-centes revistes de l'anomenada nova època, han estat editades i distribuïdes des de l'Agrupació Cultural la Femosa. Per tal de commemorar una mica aquesta fita, es va organitzar una exposició sobre revistes, al pis de damunt del Casal dels Jubilats, que va estar oberta a tothom al llarg del cap de setmana. A més, el dissabte a 2/4 de 9 del vespre, en la mateixa sala on hi havia instal·lada l'exposició, es va dur a terme una petita xerrada per part del Sr. Joan Martínez col·leccionista de premsa escrita, en la que va destacar l'importància i el valor de les revistes, de com un diari, article perible, es converteix passat uns anys en una relíquia, la presentació es va completar fent servir les capçaleres dels diaris.

L'acte va comptar amb la intervenció de l'Adolf Costafreda, en representació de *La Femosa* fent un repàs a la seva història.

CONSTRUCCIÓ DEL MAGATZEM MUNICIPAL I ALLOTJAMENT DE TREBALLADORS TEMPORERS

L'ajuntament va adjudicar al ple del dia 28 de novembre a l'empresa GARROFE ROCA SA l'obra que consisteix en la Construcció d'un magatzem municipal i allotjament per a treballadors temporers, per un import de 189.700 euros.

Aquesta obra està inclosa en el programa d'inversions municipals convocat per la Diputació de Lleida, i a més rebrà una subvenció de la secretaria per a la immigració que ha atorgar al projecte del nostre poble el màxim distintiu.

ELECCIONS A CAMBRES AGRÀRIES (1-12-02)

El dia 1 de desembre, els pagesos i pageses, van ser cridats a les urnes per tal d'escollir als seus representants sindicals.

A Artesa el nombre de votants segons les llistes oficials, no pas reals, ja que estaven plenes d'errades, era de 98 electors. El resultat obtingut al nostre municipi va ser el següent, distribuït entre els 3 candidats que hi van concórrer:

Unió de Pagesos (UP).....58 vots

Joves Agricultors i Ramaders de Catalunya (JARC)..... 3 vots

Associació agrària de joves agricultors-Associació d'empresaris agraris de Lleida (ASAJA-AEAL)..... 5 vots

EL CAU DE L'UNICORN (1-12-02)

Continuant amb la programació mensual, que organitza l'Associació de Mares i Pares d'Alumnes de l'escola Els Til·lers, amb la col·laboració de l'Ajuntament, el dia 1 de desembre es va posar en escena l'obra EL CAU DE L'UNICORN, que sens dubte va deixar perplexos a tots els presents.

L'originalitat de l'obra, el treball dels actors, i el muntatge en general, van ser elogiats pel públic present que va gaudir plenament de l'obra. Cal dir que ha estat l'actuació amb més públic present.

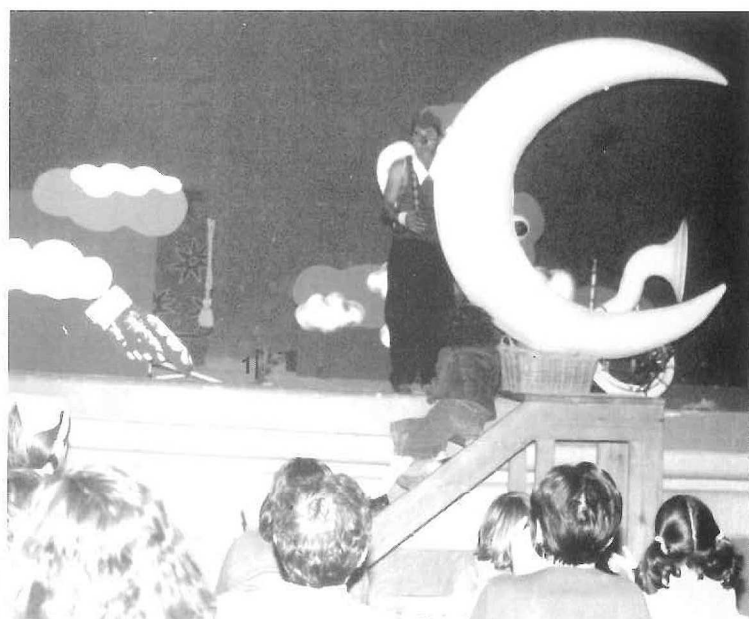
IMATGES de

Ramon Serra

l'Actualitat Artesenca

Actuació de Keaton & Keaton

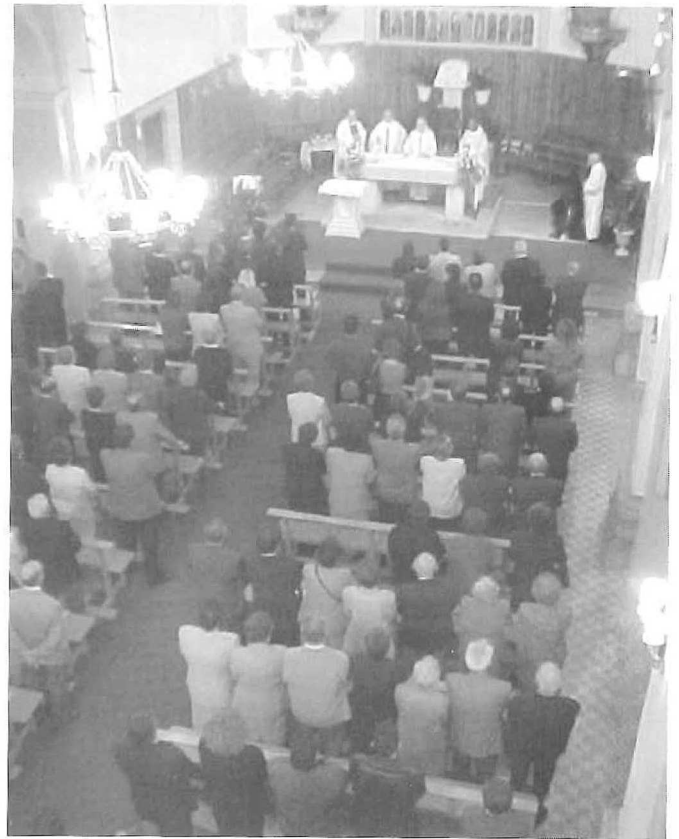
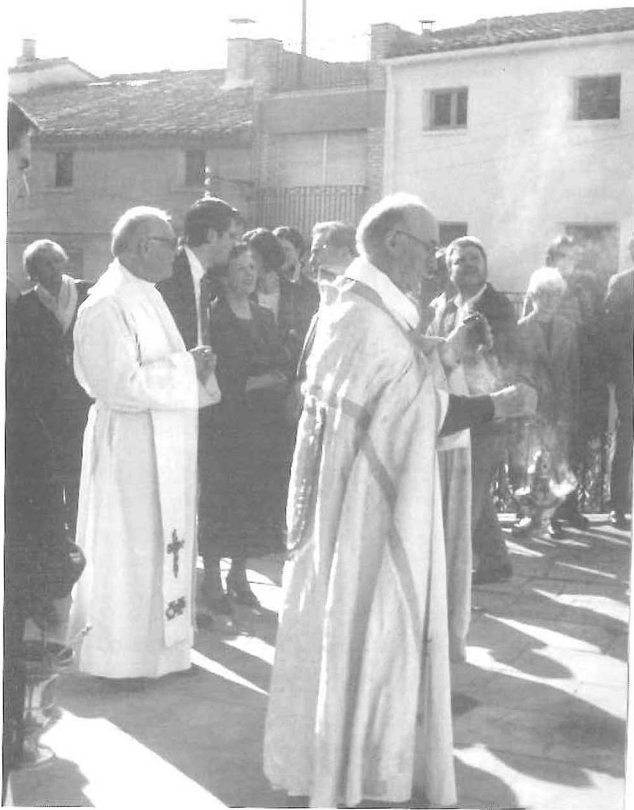

Actuació de Marcel Gros i el grup DE PARRANDA

Missa de l'homenatge al Mossèn Joan Torrelles (Foto J. Liarte)

(Foto J. Liarte)

Diverses imatges dels actes d'homenatge a mossèn Joan Torrelles

Inici de les obres d'urbanització dels carrers del Solsonès i de Jacint Verdaguer

Components de la mesa de les eleccions a Cambres Agràries

Curs de tast de vins

LA CUINA D'ABANS

Adolf Costafreda

La Llebre

Com que som en època de caça, m'ha semblat bé de transcriure les tres úniques receptes per a cuinar llebre que fins ara he trobat. Hem de tenir en compte que aquestes no són receptes populars en el bon sentit del mot, ja que no tothom tenia llebre par a cuinar. Les llebres només es cuinaven en les cases on hi havia caçadors i els agradava la llebre (hi havia caçadors que regalaven les peces de caça perquè el gust de la llebre no els agradava). Fins ara n'he trobat tres receptes: la del Carles Mir, la de l'Elionor Benet i la de la Conxita Llusa. Si disposeu d'una llebre, podeu provar de guisar-la d'una d'aquestes tres maneres:

LA LLEBRE DEL CARLETS

Ingredients: Oli, sal, una ceba, una cabeça d'all, vi i conyac. Trumfes.

En una olla amb aigua, hi posarem la llebre ja neta i trossejada, juntament amb l'oli, la ceba, la cabeça d'all, el vi i el conyac, amb una mica de sal. L'olla la posarem en un forn de coure pa (segons el Carlets, la cuinava al forn de ca la Marsalina). La traurem de tant en tant per mirar l'estat de cocció. Quan la carn de la llebre ja comença a ser tova, s'hi afegeix les trumfes i es torna a posar al forn fins que les trumfes són cuites. Es treu i ja es pot servir

LA LLEBRE DE L'ELIONOR

Ingredients: Alls, un parell de fulles de llorer, ceba, conyac, tomata, trumfes, julivert, ametlles torrades, oli i sal.

La llebre neta, trossejada i salada es posa a rostir en una cassola de fang, a foc lent, amb força oli, tres o quatre alls i les fulles de llorer. Quan la carn ja comença a estar rosseta, s'hi posa la seba tallada grossa i es deixa sofregir juntament amb la llebre. Quan la ceba ja es veu transparent, s'hi tira un bon raig de conyac i, després d'uns 6 o 7 minuts, s'hi posa la tomata i es deixa sofregir amb els talls. Un cop cuita la tomata, s'hi tira aigua fins a cobrir els talls de llebre. Quan l'aigua ja vull, a sobre de l'aigua, s'hi posa mitja ceba tallada amb tres trossos i, quan aquesta ceba és cuita, és l'hora de posar-hi les trumfes. Quan les trumfes són cuites, abans de treure la cassola del foc, es fa una picada d'ametlles, all i julivert i, si es vol (l'Elionor no té costum de posar-n'hi), també una mica de xocolata, i es tira tot dins la cassola./

LA LLEBRE DE LA TARAUA

Ingredients: Oli, sal, pebre negre, ceba, alls, mitja rameta de canyella, tomata i trumfes.

Un cop la llebre està espetllada i neta, es talla a trossets petits i es posa en remull unes quantes hores perquè la carn perdi la rojor característica de la carn de caça. Es deixa escórrer ben escorreguda i es posa en una olla de pressió, sense tapar, amb una mica d'oli, el llorer, la canyella, el pebre i la sal corresponent, per què es rosteixi. A part, en una paella, es fa un sofregit amb la ceba, els alls i la tomata. Un cop tot ben sofregit, es passa per un passapurés es tira dins de l'olla i es deixa que tot junt faci el xup-xup una estona. Es ruixa amb un bon raig de conyac (tot això a foc fort). Es cobreix d'aigua i es tanca l'olla. Al cap de mitja hora o tres quarts, es destapa i es comprova l'estat de cocció. Si la llebre ja comença a ser tova, s'hi posen les patates, es tapa altre cop i es deixa coure, tot junt, mitja hora més.

LA FESTA DELS

Magda Domènech

DELS CINQUANTONS

Els artesencs i artesenesques nascuts l'any 1952, ens vàrem retrobar el passat dia 23 de novembre de 2002 per tal de celebrar els nostres primers 50 anys.

En els últims temps és costum que la festa aplegui els nascuts al poble i els residents actuals pel fet que tots ens coneixem i per tal d'accelerar la seva integració.

El punt de reunió va ser a l'escola *Els Til·lers* a les quatre de la tarda, on ens va rebre la senyoreta Maria Serra que ens va acompanyar en la visita per les aules i pati. Vàrem poder recordar el lloc, el temps i els moments bons i dolents de la nostra infantesa. Tot ho trobàrem força canviat.

A continuació ens adreçàrem a la Casa de la Vila on ens va rebre el nostre alcalde, Ricard Pons i ens va donar la benvinguda.

Sense allunyar-nos massa vàrem visitar el museu arqueològic, guiats per Josep Ramon Gallart, que va fer un repàs d'història dels

últims tres-cents mil anys de la zona on treballaven i vivien els nostres avantpassat.

Posteriorment vàrem anar a parar a la segona planta del nostre ajuntament on s'exposaven fotos nostres de quan érem més joves, entre 4 i 10 anys, que ens van fer molta gràcia i ens van servir de marc pel berenar que vam fer on va córrer el cava i les pastes tot ben adobat amb una llarga xerradeta, que tot recordant els vells temps, a algú li va fer brillar els ulls. En sortir ens van acomiadar amb una traca.

El sopar es va consumir a La Barretina, on es va arrodonir la jornada i on es va donar com a record una foto que l'Antoni Ribera ja havia fet de bon principi i que fins al final ens va cosir a flaxos amb la seva màquina.

La festa acabà amb comiats i agraïments i el propòsit de retrobar-nos als 60, plens de salut i bon humor, mentre la festa s'acabava per portar-la sempre al cor.

LA FEMOSA 200

LA DIFÍCIL SITUACIÓ (PER LA SEUA SUPERVIVÈNCIA) DE LA LLENGUA CATALANA

Adolf Costafreda

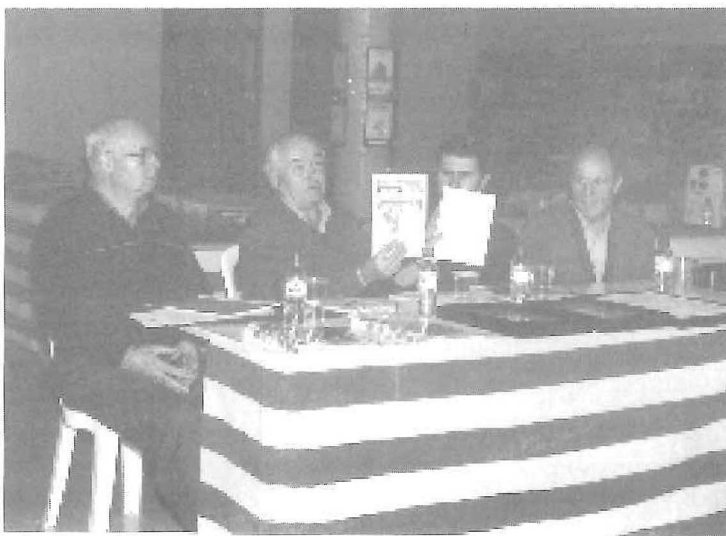
El dissabte dia 9 de novembre, en fer la presentació del número 200 de la revista LA FEMOSA, es va inaugurar una magnífica exposició de premsa catalana a la nova sala d'exposicions del carrer de la Vileta número 1. Em va tocar a mi de fer un recordatori de la història d'aquesta revista des dels seus humils orígens (ara fa trenta-cinc anys) en què ens vam atrevir a defensar el dret d'escriure en català. Des de llavors ha plogut molt i han canviat, sortosament, moltes coses, però no tantes perquè avui puguem parlar amb optimisme sobre el futur de la llengua catalana.

Quan el 1967 vam començar a editar LA FEMOSA, la situació de la llengua catalana, per raons òbvies, passava per uns moments molt difícils, però amb tot, hi havia l'esperança que un cop mort el dictador i recuperada la democràcia, la nostra llengua es recuperaria perquè ja no hi hauria cap impediment legal que la marginés. Han passat vint-i-set anys de la mort del dictador i en fa vint-i-dos que la llengua de Catalunya és, oficialment, el català juntament amb el castellà. La immensa majoria de joves d'ara han après el català a l'escola. Oficialment, doncs, no hi ha ara, entre els joves, analfabets en la llengua del país. Però amb tot segueix imparabable (potser ara més que mai) la castellanització de la nostra societat.

No n'hi ha prou de saber català i que aquest sigui oficial o cooficial a Catalunya i a les altres comunitats autonòmiques on es parla la nostra llengua per salvar-la de la desaparició. No n'hi ha prou perquè, juntament amb l'oficialitat, hi

hauria d'haver també la voluntat dels catalanoparlants d'utilitzar-la sempre i, malauradament, no és així.

Més que una castellanització, ara patim una espanyolització letal que ens farà desaparèixer com a poble d'una manera ràpida i irreversible. No, la culpa no és tota (que també en tenen) dels qui governen aquest país. La culpa és de nosaltres, dels ciutadans del carrer, els quals no estem prou sensibilitzats del greu problema que representa la gran massa de perso-

nes que en un nombre creixent cada any arriben al nostre país d'altres parts del món (més properes o llunyanes de Catalunya, que això tant hi fa) que, com que vénen a Espanya o són a Espanya i nosaltres (per allò de ser educats) els parlem de seguida en castellà, no tenen cap necessitat d'aprendre la nostra llengua. Segurament que els catalanoparlants ja som minoria al nostre país i si a aquesta realitat hi afegim que nosaltres no fem res per utilitzar sempre el català com a mitjà de comunicació, vol dir que, per a molts, el català ja no existeix.

És un fet inqüestionable que, a Catalunya, només som bilingües els catalans de parla catalana, els altres, encara que coneguim bé el català, no l'utilitzen mai, ni falta que els fa. Per als altres, això de ser ben educats i parlar la llengua dels seus interlocutors, no els ho han ensenyat mai.

Encara que tothom se'n fa creus de com el català ha pogut sobreviure tants segles de persecució, ara que les coses sembla que ens vagin millor i que el català gaudeix com mai de reconeixement oficial, els analistes que filen més prim, augurem per la nostra llengua un futur que no pot ser més pessimista. Si no canvien les coses (hauria de canviar el nostre tarannà) la llengua catalana entrarà (si és que encara no hi ha entrat) en un procés irreversible de desaparició en un curt espai de temps.

Pels que estimem la nostra llengua i hi hem volgut treballar (amb els precaris mitjans de què disposàvem) per evitar la seua mort, aquesta passivitat dels catalans ens neguiteja i ens fa mal en el més profund dels nostres sentiments. Tot i així, no ens volem resignar a admetre aquesta crua realitat, volem cercar i trobar la manera de frenar aquest procés irreversible sigui com sigui.

Que la revista LA FEMOSA hagi arribat al número 200 de la segona època, que cada vegada surti més bé, que cada cop tingui més col·laboradors i que cada any hagi més gent que se'n fa subscriptora, és un fet que ens dona moral i ens ajuda a tenir esperança en el futur, però que, ai las!, no podem defugir o ignorar aquests pronòstics tan pessimistes en el conjunt del nostre país.

Els tres dies del pont de Tots Sants vaig anar (amb el Jordi Niubó i el Ramon Serra) al País Valencià. Recordava una visita que hi vaig fer l'any 1966 que em va causar un gran impacte; per tot arreu hi havia pintades a favor de la llengua valenciana. Res d'això hi vaig veure ara. Tot i que també allí el valencià (o el català d'allà) és cooficial en aquella comunitat, els rètols dels comerços, de les carreteres, dels carrers o del que sigui, són tots en castellà. Allí, potser perquè el govern autonòmic és del PP, la presència del

català al carrer és nul·la. Només, vés per on, estaven retolats en valencià els edificis oficials com els museus. Tot i així, en Pau Marqués (l'amic valencià que ens va acompanyar per tot arreu) mai, en cap moment, no va utilitzar la llengua castellana tot i que, molts als qui es dirigia fossin castellanoparlants o que, d'entrada, li parlessin en castellà. Fins i tot (i això encara em va sorprendre més) va parlar sempre en català a les terres de Sogorb (comarca tradicionalment de parla castellana) i, per sorprenent, mai no vaig sentir que ningú li digués que no l'entenia. Veus, vaig pensar, el Pau té les coses clares. Perquè els catalans tenim aquesta mania de canviar d'idioma amb tanta facilitat?

Segurament que serà aquesta passivitat nostra (això de no tenir les coses clares) la que ens portarà a la desaparició del nostre propi idioma tot i que ningú ho voldria. Aquí molt catalanistes, moltes senyeres, molt folklore i estampetes de Montserrat o samarretes del Barça, però quan algú ens parla en castellà a canviar d'idioma toquen, com si fos un precepte obligatori.

No, no anem bé. Potser caldria que ens deixéssim de romanços, de ser tan educats i fóssim una mica més agressius (més positius, vull dir) en la defensa de la nostra llengua. El futur del català depèn de tots, i si tots no hi posem el coll malament rai.

Als anys seixanta, en part per defensar la llengua, en part per oposició al règim, es notava una vigorosa activitat submergida per tot arreu. Era aquest caliu, aquest neguit a treballar per canviar les coses, el que ens donava moral i esperança. Ara, perquè segurament la gent es pensa que tot ja està guanyat, s'ha caigut en l'extrem de no fer res i per això és ara, precisament ara, quan la sensació de derrota plana per sobre nostre.

No sé si he dit tot el que volia dir o si ho he dit d'una manera prou entenedora, el cas és que jo, que sempre havia estat optimista, ara començo a tenir por, por de que no ens en sortirem.

M O ENCREUATS S

M. A. Navarro

Solucions a la pàgina 30

HORITZONTALS: 1. Que passen cada tres setmanes. 2. Format d'aire. Veratre, planta dels nostres camps. 3. Roca volcànica. Xifres romanes. 4. Cabina amb tele. Vocal. 5. Àcid adenosinatrifosfòric. Transport Rural. Argó. Telenotícies. 6. Molibdè. Famós pel seu teorema. 7. Vocal. Llac de Bolívia. Delicada, elaborada. 8. Opus ... (l'obra de Deu). Repetit, casi. Mena de petxina. 9. Al revés, cridaré com fa el gos. Al revés, que te ubiquitat. 10. Ara, ara mateix. Un gir tot girat. Al revés, que tenen curta durada. 11. Estaves atent, posaves cura. Conjunt dels espais celestes. 12. Lletra grega. Carcassa, bastiment. Conec.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1												
2					■							
3								■				■
4											■	
5				■			■			■		
6			■									
7		■						■				
8				■					■			
9								■				
10			■				■					
11								■				
12			■							■		

VERTICALS:

1. Quequejar. 2. Rei d'un estat molt petit. Una de les nou muses. 3. Al revés, vessi llàgrimes. Tres vocals. La segona. 4. En la mitologia grega, anava a cavall d'un ase. Partit polític. Fèlid carnívor. 5. Vocal. Ciència que estudia els peixos. 6. Formes cristal·lines geomètriques. 7. Al revés, cavitat en una roca, Al revés, un gla. Consonant doble. 8. Contracció. Al revés, home homosexual. La tercera. Consonant. La mateixa vocal anterior. 9. Al revés, proveïen, abastien. En plural, apèndix posterior d'alguns animals. 10. Al revés, primera claror del dia. Al revés, fer teixits. 11. Al revés, acció de volar. Obscuritats, foscors. 12. Senyor. No salubre.

LA SÒNIA I L' INSTITUT

Alba Bosch

CAPÍTOL 11 <EXÀMENS FINALS>

RESUM: En el capítol anterior la Sònia i la Mònica van alertar la seva tutora del problema que tenia la Núria i elles van assabentar-se que aquesta no tenia pares. La Mònica va parlar amb el Marcel i li va dir que a la festa de fi de curs es feia un ball de parelles.

- Molt bé, damunt de la taula només hi podeu tenir el bolígraf. Si sento algú parlar el suspendré directament, ni que només estigui demanant l'hora. I recordeu que quan s'acaba l'examen no es pot sortir de classe i s'ha d'esperar que soni el timbre en silenci, d'acord? Ja podeu començar.

Aquesta és la frase que es repetia hora rera hora, gairebé sense excepció, en aquells últims dies de classe. Tot eren exàmens, els que permetrien que algun dia fos jo la que els posés. Volia ser professora, per fer patir els alumnes el que jo havia patit. Sóc molt cruel, no?

El d'aquella tarda de dimarts era un examen de Naturals, amb la tutora. L'estona que va durar el vaig fer alhora que pensava en el Marcel, en la festa de fi de curs, la mala bruixa de l'Anna a qui tenia asseguda al meu davant i sobretot amb la Núria, que encara no havia aparegut per allà. Cinc minuts abans que sonés el timbre, la tutora ens va recollir els exàmens i ens va passar els papers de la festa de fi de curs.

-... i al final es farà un ball on tots els alumnes que vulguin hi podran participar amb la seva respectiva parella. Els qui ballin més bé obtindran un premi de 60 euros cadascú. - va acabar de llegir la Mònica. - Déu n'hi dó! Saps si balla bé el Marcel?

-No ho sé, però ara li ho preguntaré- vaig contestar a la Mònica.

Vaig anar a la recerca del Marcel, però pel passadís la tutora em va dir que m'aturés un moment.

- Saps alguna cosa de la Núria?

-No, no en sé res. No has provat de trucar-la o de parlar amb els seus oncles?

-Des que ha faltat a classe que no he pogut localitzar-la. Si en saps alguna cosa no dubtis a dir-m'ho.

Em vaig quedar parada, però tampoc no podia fer res per solucionar-ho. Sempre estava posant-me en problemes, ja n'hi havia prou, no?

Per fi vaig trobar en Marcel i, per sorpresa meva, estava parlant amb l'Anna. M'hi vaig dirigir sense cap mirament.

- Vaja, vaja. Com esteu parelleta?

- Ah, hola Sònia. Estava parlant de l'examen amb l'Anna.- em va dir el Marcel, que semblava intentar dissimular.

- Segur, no vols dir que no parlaves de la roba que et posaràs al ball de fi de curs?

- Bé, us deixo sols.- va dir l'Anna mentre marxava.

- Això, Sònia, sobre la festa de fi de curs... t'agradaria ser la meva parella?

- La teva parella? Però si pensava que la teva parella era l'Anna!

-Bé, l'Anna m'ho va demanar, però li vaig dir que no podia deixar la meva noia tirada. Li he deixat ben clar a l'Anna que ella i jo només som amics i sembla que ho ha entès força bé.

Vaig abraçar el Marcel i ell em va estrènyer amb força.

Em sentia bé, protegida,

però alhora estúpida per

haver dubtat del Marcel.

- Ei, no tantes abraçades i contesta'm

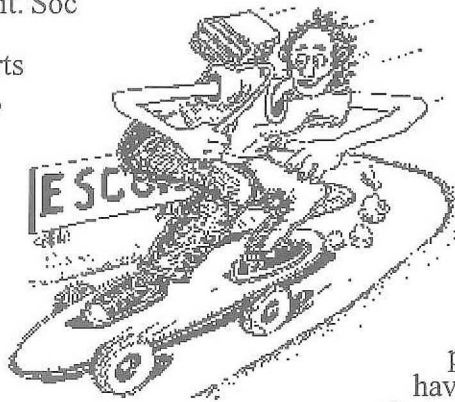
la pregunta que t'he fet?

- Quina pregunta? - vaig dir jo com si hagués despertat d'un somni.

- Si vols ser la meva parella al ball!

Li ho vaig explicar a la Mònica amb un gran entusiasme. Em va felicitar que tot al final m'hagués anat bé. Però també vaig veure la Mònica una mica apagada, i vaig deduir el perquè de seguida. La Mònica necessitava una parella per la festa, i jo la hi trobaria, n'estava segura.

ATENCIÓ: No et perdis el pròxim capítol on la Sònia trobarà parella per a la Mònica. La Sònia tindrà dificultats per arribar a la festa. Tots tindran una sorpresa. La Sònia s'enfrontarà al comiat d'en Marcel.

CINQUANTA ANYS DE SACERDOCI

Ramon Víctor Moreno

El passat diumenge dia 9 de setembre del 2002 el poble d'Artesa va retre un homenatge al que durant vint-i-dos anys ha estat el rector de la seva parròquia amb motiu dels seus cinquanta anys de servei sacerdotal al nostre Bisbat de Lleida.

Nasqué un 17 de març de l'any 1929 a Vilanova de Segrià. Fill d'una família pagesa de la nostra terra, creient i religiosa, va viure la fe en Crist i els seus valors en el caliu de la seva llar. Però els temps per a ell i molts altres nens i nenes de la nostra terra foren de guerra i tristesa, i com no de fam i misèria.

En aquells dies difícils, però, una espurna va créixer al cor, el foc de Crist anava donant forma al que ha esdevingut una vida de donació al Crist i al seu ministeri. Després d'ingressar al Seminari de Lleida i havent acabat els seus estudis sacerdotals fou ordenat sacerdot l'any 1951.

Després d'un temps als Pirineus, se li encomana col·laborar en el món de l'educació donant classes al Col·legi Episcopal de Lleida. Entre la Filosofia i la Literatura anava atansant-se el moment de venir a Artesa de Lleida.

El 1980 li fou encomanada la nostra parròquia. Durant aquests anys moltes il·lusions i projectes s'han vist acomplerts, no sense el dolor per la pèrdua de gent estimada que ens ha anat deixant pel camí.

El seu coratge i la seva empenta el van fer tirar endavant gran quantitat de projectes que eren de vital importància per la nostra vila. En el nostre Temple Parroquial durant aquests anys s'han fet moltes millores com arreglar les clavegueres, restaurar la teulada, l'arranjament del mur exterior del temple, adequar la capella lateral de la Mare de Déu de Montserrat, l'electrificació de les campanes, la construcció de les sales a les golfes del costat dret o la calefacció. Millores que juntament amb les diferents pintures a l'altar Major de Mariano Gomà i Pujades i les de la nostra Isabel París i Puig a l'Altar del Sagrat Cor i a l'Altar de Sant

Antoni de Pàdua, fan del nostre Temple un dels patrimonis més importants del nostre poble. També destacar l'interès a restaurar les pintures trobades a la Capella del Sant Crist o l'elaboració per part de Víctor Pérez

(Foto J. Liarte)

Pallarés d'una talla de la Verge de l'Assumpció. I com no el seu treball per aconseguir la formació de la Comissió de Sant Ramon, així com les obres per la millora de l'ermita i el seu entorn.

Molt esforç i dedicació que el passat 9 de setembre el poble d'Artesa volgué agrair a mossèn Joan Torrelles. Un acte reflex d'un sentiment d'estimació i agraïment per uns anys on mossèn Joan s'ha convertit en un més de nosaltres, un artesenc més que estima el seu poble i treballa per la seva millora.

Els actes començaren amb la inauguració de les pintures de la Capella de St. Antoni de Pàdua de na Isabel París, la façana de l'Església Parroquial i les imatges de l'Assumpta i Sant Miquel Arcàngel restaurades per en Ramon Solé. Durant els parlaments que presentà la Sra. Gina Raimat, en Ricard Pons, alcalde d'Artesa; na Isabel París, autora de les pintures i filla del nostre poble; i així com en Josep Gallart, arqueòleg de la Delegació de Cultura de la Generalitat a Lleida; van remarcar la importància de les millores fetes i del molt que representa el nostre temple Parroquial per al poble d'Artesa.

Tot seguit, l'eucaristia, acte central de la celebració, on els artesencs i artesenques donàrem gràcies a Déu per la vocació sacerdotal de mossèn Joan i dels seus anys al nostre costat al capdavant de la parròquia, així com dels anys de vida religiosa de la seva germana Montserrat. Tot això en companyia dels seus

familiars i sacerdots companys seus, presidits per Mossèn Esquerra. A les ofrenes se l'obsequia amb diversos regals com fruita, orelletes, un calze, una patena i uns ciris per l'altar major.

Al sortir del temple ens trobarem amb una ballada de sardanes on

nens i nenes del nostre poble van ballar per mossèn unes sardanes per homenatjar-lo.

Com tota bona festa acabà amb un àpat on compartírem junts l'alegria de cinquanta anys de sacerdoci i que es féu palesa en els molts obsequis i parlaments durant el dinar. El poble d'Artesa l'obsequià amb un llibre on tots els veïns i veïnes pogueren dedicar-li unes paraules d'agraïment i amistat. També se li féu obsequi de dos plats, un amb la façana del Temple Parroquial i l'altre amb la façana de l'ermita de Sant Ramon, que ell tant estima. Per altra banda la seva família li féu donació entre altres detalls, a ell i la seva germana, d'uns reculls de fotografies familiars.

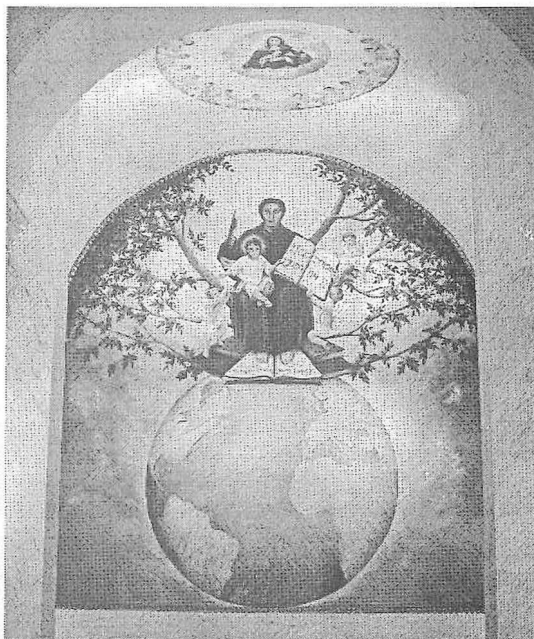
Es clogué la jornada amb un concert de música on hi participà l'orquestra de Cambra Adaggio, sota la direcció de Gerard Bellmunt amb la col·laboració de la Coral La Primavera Artesenca, dirigida per Robert Solé.

Un dia intens i ple de moltes emocions on el poble d'Artesa va demostrar que està agraït a un home que ha sabut dia a dia entrar en el cor dels artesencs i artesenques amb la seva tasca pastoral com a rector del nostre poble. Un treballador incansable per al nostre poble vetllant la seva gent i una part fonamental del seu patrimoni.

Felicitats mossèn Joan. I per molts anys.

Mossèn Joan amb la seva família (Foto J. Liarte)

St. Antoni de Pàdua d'Isabel París (Foto A. Rivera)

Actuació de la Coral i l'Orquestra de Cambra (Foto A. Rivera)

ELS TREBALLS D'UN PAGÈS D'ARTESA (II)

Josep Gallart
Felip Gallart

JUNY

Al juny la falç al puny (i la garba al coll).

L'ordi era el primer que se segava i normalment es començava al maig. Després se segava el blat. Antigament es feia amb la falceta i el volant, després amb dalles i més endavant amb la màquina de segar estirada per la mula o el parell, modernament amb la recol·lectora. Les dones portaven el dinar al tros.

Al darrera de cada segador hi anava una altra persona (generalment una dona, un xiquet o un home d'edat) a rampillar i fer la gabella. Després, l'home lligava les gabelles per fer la garba amb la tija de les espigues o amb vencills.

De bon matí, amb l'aigüera (perquè no s'escampés el gra) es replegaven les garbes i es deixaven al mateix tros fent garberes de 25, 50 o 100 garbes cadascuna. Quan tenien les garbes replegades es rampillaven les restes amb el diable estirat per mules i es lligaven en feixets. A la garbera es confitava posant més pes a sobre. Es deixava allí fins a la batuda.

Quan se segava amb màquina, aquesta ja feia la gabella i es lligava amb vencills d'espart. Quan un bancal ja estava rampillat, hi entraven les espigadores.

Es regava l'alfals, els horts, el panís. Al l'alfals es feia la sega de juny.

JULIOL

Pel juliol ni dona ni caragol.

Pel juliol, la garba al coll.

Dotze i dotze? / Vint-i-quatre/ Agafa la forca i ves-te'n a batre.

Es feia la batuda. Es portaven les garbes a l'era amb el carro d'escalada amb els ficosos posats i les barretes al davant i al darrere per augmen-

tar la càrrega. Un cop a l'era es posaven les garbes en piles al costat de l'era fins que s'estenia la batuda en rodó, fent circumferències cada cop més petites fins al mig de l'era. La mestressa o un noi jove desfeia les garbes del seu lligall, fet amb el mateix sembrat o amb vencills que es guardaven per al proper estiu (es lligaven en uns feixos de vint o de vint-i-cinc, segons les cases). Dos o tres homes escorcollaven les garbes amb forques de dos

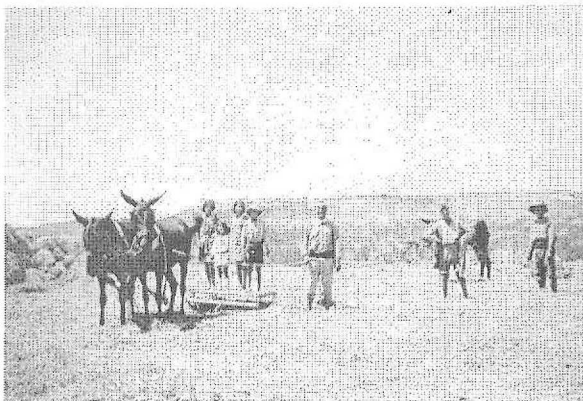
Gavelladora (Foto J. Delcampo)

punxes. Quan ja havien acabat, la mestressa de la casa ja tenia l'esmorzar a punt, sopes bullides, un tall de tossino de la tupina, i el porró garberer ple de vi. S'esmorzava assegut a terra, damunt de pedres o les feixes de vencills i a veure qui podia dir les xerinoles més eixerides.

Un cop ben esmorzats, els animals eren enganxats al trill i es començava a fer la primera tanda. Quan la palla ja estava prou esmicolada, els altres batadors giraven la batuda per trillar l'altre costat.

A les dotze es dinava olla barrejada, amb un ambient festiu semblant al de l'esmorzar.

Un cop dinats es passava el rodet i el trill al darrera i es donava voltes damunt de la batuda fins a treure tot el gra de la palla (ja hem fet palla). Llavors es desenganxaven els animals i es portaven a menjar a l'ombra. Els batedors i batedores treien la palla amb la punta de la forca (de dues punxes) per assolir el gra, la palla se la donaven l'una a l'altre perquè quedés ben escorcollada, sense gra. Després es tornava a repetir la mateixa operació però ara amb la triança (forca de quatre o de cinc forcons) Un cop enllestida aquesta segona operació enganxaven la dolça (mena de rascle de fusta) a l'animal i s'amuntegava tot el gra i la palla curta en un extrem de l'era on

Batre (Foto Cecília Oró)

hi bufés la marinada. L'altra palla es portava on es faria el paller. Amb graneres i un rascle de mà s'acabava d'amuntegar el gra que restava encara pel terra.

Si tot anava bé començava a bufar la marinada i es començava a ventar (destriar el gra de la palla). Amb les triances (de cinc punxes) es llençava enlaire el gra i la palla curta per tal que l'aire de la marinada separés del tot el gra de la palla. Un altre, normalment el de més experiència, vestit amb el capotet (camisa sense mànigues i amb caputxa) amb la pala de l'era tornava a aixecar el gra perquè la marinada acabés de netejar el gra.

Ara es parava una estoneta a berenar. Abans, però, els homes es treien els capotets del cap i les dones els mocadors del cap i del coll — llavors les dones volien estar ben blanques — i es rentaven les mans amb una mica d'aigua del càntir. Tots aprofitaven per refrescar-se la gola i la boca fent el xerric. El berenar consistia en tomata, llonganissa o pernil i a veure qui la podia dir més grossa.

Un cop ben berenats, amb les ereres, es porgava el gra fins que es feia net. L'erera del blat tenia els forats més petits que la de l'ordi o la de la civada. Ara ja només calia ensacar el

gra i arregar els trastes escampats i guardar-los a les cabanes o als masos.

Els sacs plens els carregaven al carro d'escalada i els portaven a casa i finalment sopaven.

Durant tot el mes se segava l'alfals i a cops d'aixada es netejava la metlloca del panís. També s'adobava el panís.

Es feien els formiguers als bancals de l'hort. S'amuntegava un munt de brossa amb els rampills. S'arreglava terra i es posava damunt de la brossa i abans de puntar el sol ficaven foc a la brossa i es cremava terra i brossa. Un cop cremada, amb pales i

aixades, s'escampava per tot el bancal. Ja escampada es colgava amb la reu.

AGOST

A l'agost, a les set es fosc.

Un cop acabada la batuda la gent ja respirava una mica perquè la feina ja no apretava tant. Es preparava el planter de l'hort per a l'hivern.

Es fangaven els pellers. S'arreglava terra ben fina dels camins o s'anava a fer on es podia. Dins d'una bassa es feia una pasta amb aigua i terra. Amb aquesta pasta es cobria el paller. L'objectiu era preservar la palla de la humitat i perquè el vent no se l'endugués.

El blat ensacat es portava al molí i es preparava la farina per a fer pa per a tot l'any. La resta de gra es venia.

Passada la Festa Major d'agost, els parells marxaven a preparar els guarets amb les rateres preparades per fer una caçada de moixonets, molt apreciats per a les cassoles. I quan no baixava gaire aigua a les sèquies, amb coves i galledes anaven a estollar l'aigua per pescar alguna anguila o altres peixos.

RESTAURACIÓ DE DUES ESCULTURES DE LA FAÇANA DE L'ESGLÉSIA DE SANT MIQUEL D'ARTESA DE LLEIDA

Ramon Solé i Urgellès

(Tènic superior en restauració)

En els darrers mesos s'ha portat a terme, a través del Servei de Restauració de Béns Mobles de la Generalitat de Catalunya i en col·laboració amb el Serveis Territorials de Cultura de la Generalitat de Catalunya, la restauració de les escultures de Sant Miquel i la Assumpta de la façana de l'església parroquial de Sant Miquel Arcàngel d'Artesa de Lleida. Arran de la restauració de la façana del temple es va fer evident que aquestes dues peces mostraven un estat de conservació molt dolent motiu pel qual es va veure la necessitat de sotmetre-les a un procés de conservació-restauració.

Un cop retirades de la façana i abans d'endegar el procés de restauració, es va realitzar un estudi previ per tal de determinar l'origen de les patologies que es manifestaven en el suport petri. El resultat va determinar que totes eren originades per l'exposició d'aquestes als agents climàtics i meteorològics. Cal dir que aquests contribueixen de manera determinant a l'alteració de la pedra dels monuments i sobretot quant aquests es combinen amb els gasos sulfurosos procedents de la combustió d'hidrocarburs per part dels vehicles de motor i les calefaccions.

A grans trets i per tal de no estendre'ns podria establir que les peces, abans del procés de restauració, presentaven les següents alteracions:

Les dues peces presenten un retrocés superficial o pèrdua de nivell original provocat per l'erosió que ve donada, principalment, pels efectes de l'aigua de la pluja, la contaminació atmosfèrica i les oscil·lacions tèrmiques sobretot les que es donen durant l'hivern i que fan referència als cicles bruscos del gel i el desgel¹. L'aigua i la humitat també han afavorit el desenvolupament de la biocolonització². Es detecta en l'Assumpta la presència d'algues i líquens.

Finalment cal destacar les lesions més importants provocades pels efectes devastadors de la caiguda d'un llamp que va produir la ruptura i pèrdua de valuosos fragments escultòrics. Malgrat això el cap de Sant Miquel, tot i trencar-se, es va poder recuperar.

Per finalitzar, durant l'estudi previ, no es va detectar la presència de restes de policromia, però sí la presència d'una patina de color ataronjat, de gran duresa i de cert gruix en alguns llocs. Descartant que es tractés de dipòsits originats per partícules ambiental³, tot sembla indicar que estem davant, o bé d'una patina aplicada per la mà de l'home⁴ o per una patina mineral⁵. Tot i que en el seu moment es van extreure mostres per tal de caracteritzar-la, encara no disposem de cap resultat.

Pel que fa al procés de conservació-restauració, aquests es van centrar en els següents punts:

- Consolidació d'aquelles zones de les dues escultures que es mostraven disgregades o debilitades.

- Aplicació d'un tractament biocida a la superfície de l'Assumpta. Es va procedir a una remoció superficial per tal de retirar mecànicament els líquens i posteriorment es va procedir a aplicar un tractament químic per tal d'eliminar les algues.

- Eliminació de morters de la superfície pètria del Sant Miquel⁶.

- Neteja per projecció de partícules de l'Assumpta i dels fragments del Sant Miquel. Es van establir uns paràmetres de neteja que, per una banda, permetien d'eliminar els sediments i brutícia superficials a més de les restes de guano⁷, i per altra de preservar la patina taronja.

- Unió dels fragments del Sant Miquel. Aquest estava trencat en tres fragments i es van unir per mitjà de terns interiors d'acer inoxidable i resina epoxi.

- Reintegració amb morter de calç de baixa densitat de les fissures localitzades en els àngels de l'Assumpta.

- Procés de reintegració volumètrica i presentació final. Aquest punt era el que podia ser més polèmic ja en cap cas l'objectiu final d'aquest procés, era la recuperació de volums escultòrics perduts o el que és el mateix, la reconstrucció total de l'escultura de Sant Miquel. Primerament no existeix cap tipus de documentació fotogràfica del Sant Miquel abans de patir l'impacte del llamp, i per tant no es pot reproduir amb exactitud els volums escultòrics

que hi manquen. A més, actualment, les intervencions de restauració dintre de l'especialitat de pedra tendeixen més cap a l'estudi previ de patologies i el seu tractament per a garantir la seva conservació i fugir de reintegracions matèriques invasives deixant una presentació final més purista. D'aquesta manera es dignifica l'obra d'art deixant que sigui ella el testimoni veritable de la seva història.

Per tant en el cas del Sant Miquel es va descartar la possibilitat de realitzar una reintegració invasiva exceptuant la del volum del coll que era totalment justificable per tal d'encaixar correctament el cap. Aquest es va realitzar amb morter de calç i pigment, per tal de facilitar la seva integració, i es va rebaixar uns mil·límetres del nivell original.

Finalment i per tal de garantir la seva conservació seria recomanable de no retornar les escultures al seu lloc original substituint-les per còpies. En el cas de realitzar una còpia del Sant Miquel sí que seria justificable reinterpretar els volums escultòrics perduts, però sempre al damunt de la còpia.

NOTES

1 El vapor d'aigua que es troba als porus de la pedra al convertir-se en gel augmenta de volum creant un seguit de tensions internes que afavoreixen a l'aparició de fissures com es detecten en els àngels de la Assumpta.

2 El desenvolupament d'aquests organismes damunt d'una pedra comporten una modificació substancial del ph d'aquesta que passa a convertir-se en un medi àcid, generalment sota d'aquesta biocapa s'hi troben capes o concrecions d'oxalats (sals d'àcid oxàlic). La proliferació de líquens i molses contribueixen a la degradació de les superfícies on es desenvolupen ja que, entre altres efectes, el talem micèlic penetra dintre del substrat petri.

3 Partícules d'argila transportades per el vent juntament amb d'altres minerals.

4 Tractament artístic monocrom aplicat amb una finalitat estètica i a la vegada protectora.

5 Pàtina ataronjada molt típica de la conca mediterrània, es poden observar a la Porta dels Fillols i a la Porta dels Apòstols a la Seu Vella de Lleida. El seu origen entre els especialistes està molt discutit, però és creu que el seu origen és biològic. En algunes pàtines estudiades s'ha observat que la coloració ataronjada bé donada per la presència de carotenoids.

6 El Sant Miquel ja havia estat sotmès a un procés de restitució del cap amb morter amb la finalitat de refer el coll i adherir el cap. Durant el procés de restauració aquest morter s'ha eliminat.

7 Excrements d'ocells.

Les dues imatges abans i després de la restauració

LA SALUT DE CADA DIA

Carme Sirvent

Una rialla

És un nen de pell fosca, la seva mirada fruit d'uns ulls grossos i negres, ens qüestiona sobre la raó de la seva situació, no parla gens i en cap moment no sabem si ens entén i això que emprem totes les llengües que sabem, fins i tot, les que només sabem d'una manera maldestra. Sembla que no li fem por, però, té temença per les nostres possibles accions. És clar, no hi ha nen que se senti segur en un espai estrany, amb gent desconeguda, malgrat siguin persones disposades a dir tota classe de coses per guanyar-se la confiança del petit. La primera dificultat està en endur-se'l del costat del seu pare sense que això condueixi a la desesperació del petit. Per això utilitzem la joguina més ràpida d'aconseguir en l'àmbit hospitalari, un guant de làtex. Ràpidament se cerquen uns pulmons adients per tan difícil tasca i en un tres i no res, se li fa un nus i se li pinta una cara ben simpàtica, i tot seguit tenim un globus d'una mida encertada que fa goig al personal present, a l'orgull del creador i sobretot a la il·lusió de l'infant. Aquest petit rep el present amb una única expressió, una rialla, el pren amb una mà i accedeix a entrar amb nosaltres al quiròfan, el guarnim amb paraules dolces que ens surten sense ni pensar cada cop que l'usuari és un petitot i quedem sorpresos de la serenor que l'acompanya. Els meus ulls s'escampen per damunt de la seva pell, tot parla de la cura dels seus pares i de les possibles mancances nutricionals, degudes a factors especialment

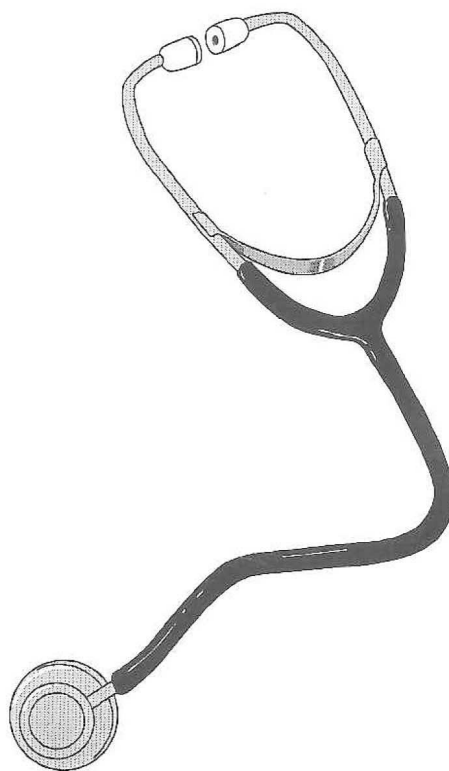
econòmics. És un nen que sembla més menut al que li pertoca per edat; la pell està neta i cuidada, però, té petits excemes en llocs concrets. Les ungles arreglades, els cabells nets... Potser els seus pares tenen moltes limitacions, són immigrants, i com molts pares, potser també d'aquí, fan el que poden per donar el millor als seus fills. Està clar que aquest

nen no pot tenir joguines noves quan vol i és fàcil que no en tingui ni pel seu aniversari, ni pel seu sant, i segurament en la seva religió no hi ha reis, ni en la seva cultura el Pare Noel, ni fa cagar el tronc als volts de Nadal. Per aquest nen el globus és la millor joguina en molt de temps.

Ara que arriben festes, que convindria fer per gaudir d'una manera sana del que tenim? Cada cop hi ha més necessitat en les nostres comunitats de fer quelcom pels que estan mancats de prioritats bàsiques. Es creen camins de solidaritat que porten a llocs llunyans i a llocs

propers de casa nostra. No hi ha grans miracles, no es poden arreglar les desigualtats mundials amb petits gestos, però, el fet d'entendre que des d'aquí també hi ha coses a fer, estableix una possible relació, amb el que està lluny i amb el que està proper.

Quan el nostre petit pacient desperta de l'anestèsia, no sap que ell també ens ha fet un regal, un gran regal, la rialla d'un nen, hi ha quelcom de més colpidor?

ELS ÀNGELS DELS DRETS

Felip II

Quan va morir aquell dictador, per al manteniment i foment del record del qual el *Ministerio de Educación y Cultura* (ironies de la vida) concedeix la major de les seves subvencions, va haver-hi unes primeres eleccions, des del temps de la República, a un Congrés de Diputats i un Senat elegits per sufragi democràtic. Un dels primers temes per plantejar-se era si eren pròpiament un parlament constituent, és a dir si havien de redactar una constitució. Com un de tants esforços de les persones que encara duïen els ulls humits i enllagrimats en record d'aquell que dèiem, un ministeri que no recordo, va fer una edició recopilatòria del que es coneixia com a *Leyes Fundamentales del Reino*.

Jo que encara estudiava, concretament COU, vaig tenir un professor de formació política (una altra ironia de la vida, estudiar política en un estat que portava 40 anys intentant que ningú pensés en política i deixant el poder a una colla de grups de pressió i familiars d'aquell de la fundació) que no va tenir cap vergonya a dedicar una part del curs a demostrar que no ens calia una nova constitució perquè, ben amant i coordinat, aquell mena de trencaclosques (per una altra banda sense aplicar ni pels mateixos poders de l'Estat) sorgit de la ment il·luminada per gràcia de Deu (o al menys així s'ho creia o volia creure) ja era suficient per a passar d'una dictadura a una democràcia moderna i semblant a les que ja feia 35 anys que es portaven per la resta d'Europa.

Concretament entre les *Leyes Fundamentales* n'hi havia una anomenada el *Fuero de los Españoles*, que llegit amb pausa i tranquil·litat i posant-hi molt bona voluntat, fins i tot hi podies trobar escrits uns quants drets que no passaven d'ésser, en el millor dels casos, una declaració de bones intencions, doncs les lleis que havien de desenvolupar, concretar i possibilitar l'exercici de cada dret de forma clara, servien per a qualsevol cosa menys per a això. A més

el poder de l'estat sempre feia la interpretació que més li convenia del que deien les lleis i si anaves als tribunals perdies el temps i els diners, doncs tenien molt clar a qui havien de donar la raó.

Però, per sort, la Constitució de 1978 amb l'ajut de la interpretació que n'ha fet el Tribunal Constitucional, ha posat les coses al seu lloc i ara no podem dir, al menys pel que fa als drets individuals (doncs una altra cosa són els drets polítics i col·lectius) que sigui una joia, però també estem força allunyats dels temps passats. Però en les societats una cosa són els drets tal com estan escrits i una altra ben diferent són la seva aplicació, tant per part de les autoritats com per part dels particulars, doncs sempre hi ha un percentatge de gent que té una visió del món en la qual només compten els seus drets i si sobra alguna engruna ja serà per als altres. I aquest és un problema que no té una solució al cent per cent, ja que si s'assolís suposaria que no existiria la violència, ni els delictes i això només passa en alguns llibres i pel·lícules de ciència ficció.

A més jo crec, sincerament, que hi molt camí per fer respecte dels drets dels altres, com si no ens acabéssim de creure, (de fet la majoria de persones majors de 40 anys no crec que els hagin ni estudiat), i a ben segur que calen unes quantes generacions per a que els drets siguin autènticament un punt de referència en la nostra vida quotidiana. De fet només cal obrir qualsevol mitjà de comunicació per a veure que la violència està assolint uns nivells com mai no ho havíem fet i que està esdevenint un mecanisme que empren cada vegada més gent i amb més intensitat alhora d'intentar solucionar (?) els seus conflictes. La violència sempre es gratuïta i només engendra més i més violència i el que és més greu és que la trobes com a *flotant a l'ambient*, com a latent o dormida, esperant la menor de les espurnes per a que desplegui la seva dinàmica destructiva.

Els mitjans de comunicació, dia rera dia desgranen tot un reguitzell d'incidents de violència amb totes les seves diferents varietats, violència dins la família, violència al carrer, al treball i fins i tot l'anomenada doctrina de l'atac preventiu, dóna infinites possibilitats d'ús de la violència per part dels estats, o als menys per part del més poderós dels estats. El ressò que tenen les accions violentes als mitjans de comunicació per alguns especialistes ajuden encara més a la seva reproducció, com una mena de mecanisme de realimentació o cercle viciós, ja que la violència té un paper important als noticiaris, a diferència de la cultura que sempre apareix a les acaballes, com si hom busqués, deixar una mica de bon regust.

Davant de tot aquest allau, el ciutadà per una banda se sent atemorit i agraït de no ésser ell la víctima i espera que la tempesta afluixi i que les noves generacions aprenguin a conviure millor. Els que senten una mica més de compromís en contra de la violència fan un donatiu a la Creu Roja, a Amnistia Internacional, o bé a qualsevol ONG similar, però la majoria no arriba ni a això i confia que quan qualsevol dels tants i tants conflictes hagi cobrat el seu tribut en uns quants milers de víctimes, una colla d'elegants encorbatats seuran a l'entorn d'una taula amb els ulls plens d'odi per a discutir el traç d'una línia en un mapa que separi els que fins ahir es van escorçar.

Per sort hi ha gent que va molt més enllà, que

és capaç d'ésser més fidel i conseqüent amb els seus principis i les seves accions. No fa gaire vaig llegir un article, en un d'aquests suplementes que publiquen els diaris els diumenges, que explicava la tasca dels membres d'una ONG anomenada *Brigada Internacional per la Pau* que per uns 200 euros (suposo que al mes) acompanyen les persones que han estat amenaçades en països del tercer món, amb els quals les forces de seguretat no poden o no volen fer la seva feina amb prou eficàcia i que vénen a actuar com una mena d'escuts humans (àngels de la guarda per als creients) sense cap més arma que les seves paraules que fan arribar a les ambaixades dels països occidentals i a tots els organismes de seguretat. En el cas d'indicis d'un proper atemptat, les seves gestions esdevenen més intenses buscant obtenir el màxim de ressò en el seu reclam a favor del respecte dels drets humans i que això pari l'afany assassí, però alhora sense interferir en la solució dels problemes dels països, doncs ningú més que els qui hi viuen des de sempre saben quines poden ésser les possibles alternatives.

Tot un exemple de congruència i de lluita a favor dels drets humans amb les úniques armes que són plenament legítimes, el respecte i la difusió de les idees.

www.pangea.org/pbiee
www.peacebrigades.org/colombia-e.html

SOL·LILÒQUIS AL CAMPANAR

Miquel Carrera

ESTIC EMPRENYAT, SÍ...
ÉS INTOLERABLE;

NOMÉS SORTIM A
LES FOTOS

QUAN LES TRAGÈDIES

GALÍCIA: UN PUNT NEGRE AMB MOLTS INTERROGANTS

Alternativa Ecologista d'Artesa de Lleida

Per la gent sensible als problemes ecològics i mediambientals la paraula que més s'avé per a descriure la sensació que produeix la catàstrofe del buc **Prestige** és la **consternació**.

Consternació per la degradació i mort dels cicles biològics de diferents organismes marins des dels coralls als mol·luscos passant per les algues, els peixos i crustacis, les aus marines, els cetacis com les foques i els dofins...

Consternació davant el futur econòmic d'un poble que veu de sobte barrat el seu lloc de treball amb una moratòria inconcreta sobre la represa de les activitats pesqueres.

Es parla de deu anys perquè es recuperi la zona. Mentrestant rebran indemnitzacions... La majoria voldrien continuar treballant en el que fos. Alguns parlen d'emigrar, marxar per tal de continuar sentint-se útils. Les indemnitzacions, encara que amoroseixen la ferida, no la curen. Hi ha qui pensa que el poble galleg és un poble avesat a fugir del territori per tal de poder viure amb el seu treball en una altra comunitat o en un altre país. Arrel del cas del **Prestige** tornen una sèrie de preguntes:

-Fins quan les persones hauran d'abandonar la seva comunitat, el seu país d'origen per poder viure amb dignitat.

*-Fins quan han de continuar passant desastres com el del **Prestige** i altres que tenen també com a punt de partida les centrals nuclears (que són com bombes de rellotgeria), l'alliberació de gasos a l'atmosfera de variades procedències: cotxes, fàbriques... Quantes Cimeres de la Terra caldrà fer perquè se solucionin els problemes derivats de l'ús dels hidrocarburs i gasos?*

-Quant temps tardaran els polítics a donar el vist-i-plau a una sèrie d'alternatives que substituirien aquesta dependència tant econòmica com mediambiental dels crús energètics actuals.

-Per què hi ha lleis que es dicten en temps d'eleccions o sota la pressió popular, lleis que després tarden anys a aplicar-se ?

-Per què són tan ineficaços i hipòcrites els polítics?

La llista de catàstrofes d'aquesta índole és llarga. Al moment que passen tothom en fa cas, sobretot perquè els mitjans de comunicació tenen sobtadament una espècie de *vocació* per recordar-te contínuament el fet fins que sigui noticiable. Finalment a base repetir perd interès i es passa a una altra notícia més novedosa o impactant, però el problema anterior encara no s'ha solucionat i així anem enfilant una sèrie d'errors que un nou desastre o similar s'encarrega de refrescar-los i de refregar-nos-els pel nas.

Fa deu anys que les costes gallegues tenen accidents d'aquest tipus: El **Polycomander** a la Ria de Vigo el 1970, l'**Urquiola** a la Ria da Coruña el 1976, l'**Andros Patria** el 1978, el tràgic succés del **Mar Egeo** a la Ria da Coruña el 1992. 600 petrolers creuen diàriament l'Estret de Gibraltar per adreçar-se a la Costa da Morte. A part hi ha milers de vaixells carregats amb mercaderies tòxiques i perilloses en ruta cap a qualsevol port de l'Europa atlàntica, que netegen llurs tancs a escassos metres de les costes gallegues. Però les costes gallegues no són una excepció, ni és l'únic port del món que ha de patir aquests desastres, encara que té un alt rics per l'afluència de tràfic marí. Qualsevol país que no tingui una legislació estricta i que a més la faci complir, està exposat a un desastre d'aquesta magnitud. Arrel de la catàstrofe de l'**Erika** l'any 2000, la UE va modificar la Directiva per a controlar aquest tipus de mercaderies perilloses i adoptar mesures preventives. **La Directiva prohibeix bucs amb més de quinze anys d'antiguitat i de casc únic, és a dir de les característiques del Prestige.** Però la demora dels Estats de la UE a adoptar aquesta normativa ha fet que novament s'hagi arribat tard per a prevenir la tragèdia.

Més preguntes:

-Per què els polítics prenen les decisions tard i malament?

-Per què a sobre volen amagar informació

minimitzant sempre els problemes, com volent dir aquí no passa res, és vostè un alarmista?

Les autoritats estatals del PP van voler solucionar el problema a la seva manera, però seguint -com ens tenen acostumats darrerament- amagant l'ou sota l'ala. Quan la pasterada no es va poder amagar comprovem astorats que no solament no tenen criteris clars de com solucionar el problema (recordeu que defensa va proposar d'allunyar el buc de la costa i bombardjar-lo) sinó que a més no tenen mitjans.

Més preguntes:

-On són els tècnics qualificats que qualsevol departament o ministeri ha de tenir.

-Per què no es van escoltar ni s'escolten propostes amb sentit comú que encara avui diferents comunitats autònomes els fan.

-On són els mitjans per a fer front a les catàstrofes d'aquest tipus, amb els quals s'hauria de comptar després dels reiterats accidents amb petrolers, és a dir fer ús de mesures preventives?.

-Què se'n fa dels impostos dels ciutadans?

El primer grup social que va reaccionar davant la magnitud de la tragèdia va ser el poble, el poble gallec, el català, l'andalús... i el de més,

Moment del naufragi del Prestige davant les costes galaico-portuguesa (Foto Xurxo)

enllà. Déu meu!, emocionava veure gent senzilla però valenta, tants joves oferint l'únic que tenien: les mans. Les mans clavades a la pasta negra i enganxifosa del *xapapote*, massa densificada del fuel oil nº 5 o 6 amb components tòxics com els hidrocarburs aromàtics policíclics, alguns cancerígens (com el benzopirè), hidrocarburs heterocíclics, derivats orgànics sulfurats, metalls tòxics com el molibdè, vanadi,

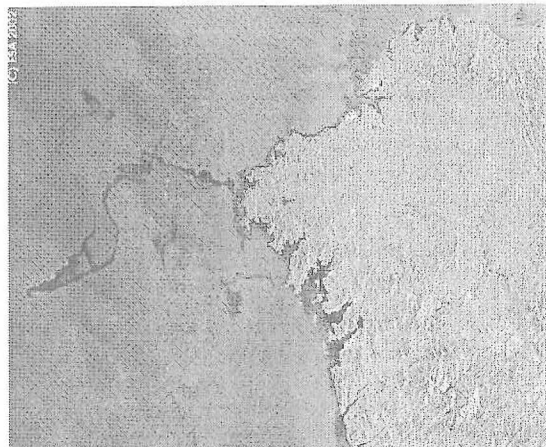

Foto de la costa gallega del satèl·lit EISA en la que s'observa les taques de petroli davant les ries

mercuri, cadmi... Els primers voluntaris ni tan sols portaven mascareta.

Les últimes preguntes:

-Per què hi ha tantes ONG'S i grups de voluntaris que substitueixen la feina i la responsabilitat dels polítics?

Darrere el cas del Prestige hi ha un armador grec i bandera de Bahames, un dels països que ven *banderes de conveniència*, fàcils d'aconseguir i amb una absoluta falta de control de la seva flota. També hi ha una companyia a la qual no s'exigeix responsabilitat civil ni ambiental de la catàstrofe. També hi ha unes autoritat que els costa d'aplicar la normativa que va dictar l'any 2000 la UE com a resultes de la catàstrofe de l'Erika. El cas és que la majoria d'estats europeus tenen la mateixa lentitud que Espanya. Es lamentable que prevalguin els interessos de les companyies navilieres de transport de crus abans que la seguretat ciutadana i la salut del planeta.

-Qui governa realment els polítics o el gran capital?

-Quins són els objectius del gran capital i quina és la seva filosofia de vida per tal d'aconseguir-los?

El tipus de vida consumerista, materialista i malversadora dels capitalisme occidental ens porta a una demanda imparable de cru que a més de generar un model energètic insostenible amb greus problemes de variada índole -des d'econòmics fins bèl·lics (problema d'Iraq per exemple)- posa en perill la salut del planeta i la salut física i mental de llurs ciutadans. Només

cal observar l'origen de moltes malalties actuals; també observar amb sentit crític els anuncis publicitaris, model simplificat de la nostra societat de consum.

Si vols col·laborar en la recuperació del litoral gallec:

-Unió de Pagesos d'Artesa de Lleida organitza un viatge de voluntaris.

-La Xunta de Galicia: T. 085

-WWF/ADENA, Ecologistas en Acción y Federación Ecoloxista de Galiza. T. 639073226 (Enrique Díaz)

-SEO (cobreix despeses d'allotjament en

albergs) i té obert un CC al BBVA 01820913230209871471.

-Greenpeace: T. 91 444 1400 (col·laboradors).

-www/Adena ha llançat una campanya per internet demanant als presidents Prodi (Comissió Europea), Aznar i Fraga, mesures preventives que evitin una nova catàstrofe. El seu text és: www.wwf.es

Notes

1.- Premsa diària sobre el tema.

2.- MURIÑO, Jorge: dins revista Integral, núm. 276, desembre, 2002.

NOTA DE LA REDACCIÓ

Mentre estàvem preparant l'edició del número 200 de LA FEMOSA, la junta de la nostra entitat preparava una nova estança per reservar-la exclusivament a la Redacció d'aquesta revista. Efectivament, l'espai que ocupava l'antiga cuina de la casa de cal Melis que avui és la seu de l'Agrupació Cultural La Femosa, s'hi han fet els obres necessàries per adequar-la a encabir el nou ordinador adquirit gràcies a un ajut de l'Ajuntament i tots els estris necessaris per fer el muntatge de la nostra revista. Per po-

sar-nos al dia, hem demanat línia telefònica i accés a internet. El número de telèfon és el 973167874 i el del nostra adreça electrònica, a la qual podeu fer-nos arribar els vostres suggeriments i articles, és: lafemosa@artesa-de-lleida.xctl.net.

També com veieu, hem aprofitat l'edició del número 201 per introduir canvis en el diseny i la redistribució d'articles de la revista, tasca realitzada per Magda Balcells, a qui volem agrair la seva col·laboració i disposició

TELÈFONS I HORARIS D'INTERÈS

Ajuntament: 973 167162

Assistent social: dimecres alterns, 973 167315

Correus: dilluns a divendres, 8-10 h, dissabte 8-9 h

Farmàcia: 973 167204

Biblioteca: dimarts i dijous de 6 a 8 de la tarda

La Femosa 973 167874

Adreça electrònica: lafemosa@artesa-de-lleida.xctl.net

Metge: 973 167291

Metge urgències: Dies feiners: 15 h – 8 h i els festius tot el dia, 973 142029 / 973 142033

Museu: Hores convingudes (Ajuntament)

Taxi: 167325

Horari dels autobusos que paren a Artesa				
LLEIDA a ARTESA			ARTESA a LLEIDA	
De dilluns a divendres				
11 h		Matí	7 h 10 min	
12 h			8 h 10 min	Cogul
13 h 15 min	Albagés - Cogul			8 h 20 min ESO
			9 h 40 min	
			12 h 10 min	
3 h	Durant el curs	Tarda	3 h 30 min	
4 h	Durant el curs		4 h 15 min	Cogul
6 h 30 min			4 h 30 min	
7 h 30 min	Albagés - Cogul			
8 h 30 min				

SOLUCIONS DELS MOTS ENCREUATS

HORITZONTALS

1. Trisetmanals. 2. Aeri. El.lebor. 3. Riolita. ILV. 4. Telecabina. I. 5. ATP. TR. Ar. TN. 6. Mo. Pitàgores. 7. U. Opoop. Fina. 8. Dei. Leri. Xel. 9. Udolaré. Ubic. 10. Ja. IGR. Breus. 11. Atenies. Eter. 12. Ro. Xassís. Se.

VERTICALS

1. Tartamudejar. 2. Reietó. Erato. 3. Plori. OIA. E. 4. Silé. PP. Linx. 5. E. Ictiologia. 6. Tetartoedres. 7. Balm. Urpa. SS. 8. Al. Gai. I. S. I. 9. Fornien. Cues. 10. Alba. Teixir. 11. Vol. Tenebres. 12. SR. Insalubre.

Edita l'Agrupació Cultural
La Femosa,
carrer dels Gallart, 7.-
25150. Artesa de Lleida.

Aquesta publicació local
rep el suport de:

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

INSTITUT
D'ESTUDIS
ILERDENCS

Fundació Pública de la Diputació de Lleida

Ajuntament
d'Artesa de Lleida.

